

ואמר רבא בר מחפאי אמר רב המא בר גוריא אמר רב: כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת שלה, לסוף הרבה! שנאמר "לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו, ולתת לנו גדר ביהודה ובירושלם". שמחמת שרוממנו את בית המקדש מעל כל בתי העיר זכינו שינתן לנו גדר ביהודה.⁽²⁾ דמשמע שלולא זאת היתה יהודה חרבה. ובכלל זה נמי בתי כנסיות שהם מקדש מעט.

והני מילי שאין להגביה הגגות מעל בית הכנסת — בגגות הבתים. אבל בגגות של קשקושי ואברורי [בירניות ומגדלים] לית לן בה!⁽³⁾ ואין איסור להגביהם מעל בית הכנסת.

שמה". "נא" בגימטריא נ' וחד הוי. ומכאן שהיתה בת חמישים ואחת שנים להקמתה. ואילו שנות ישיבתה של סדום היו בעת ההיא נ' וב' שנים.⁽¹³⁾ נמצא שקדמה ישיבת סדום לישיבת צוער שנה אחת. ונמשכה שלותה של סדום⁽¹⁾ כ"ו שנים עד שחרבה, כדכתיב "שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלוש עשרה שנה מרדו. ובארבע עשרה שנה בא כדרלעומר וגו'". ואותם שנים עשרה שנה שהיו משועבדים לכדרלעומר, ושלוש עשרה שנות מרידתם, והשנה הכ"ו שנלחמו בה נגד ארבעת המלכים, לא היו בשלוחה. ואז מת כדרלעומר, ומאז ואילך היתה בשלוחה כ"ו שנים שנותרו מנ"ב שנותיה. [ועיין תוס' ד"ה ושל סדום].

שנותיו של פלג ותמצא ששנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם. וכשחרבה סדום היה אברהם בן צ"ט שנה. שהרי באותו יום נתבשר שיוולד יצחק לשנה הבאה. ובהולדת יצחק היה אברהם בן מאה שנה. וכיון שישיבת צוער נ"א שנים, וישיבת סדום קדמה לה, בהכרח דנ"ב שנים עמדה סדום. דביותר מזה ליכא לאוקמה.

1. שהיו לה שנות שלוחה, כדאיתא ביחזקאל: "הנה זה היה עוון סדום אחותך, גאון, שבעת לחם ושלוחה השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה". רש"י.

2. כן פירש רש"י. אבל הרי"ף פירש דהדרשה היא מרישא דקרא בלבד. דמשמע הכי: אם יתקיים "לרומם בית אלהינו", אז יתקיים נמי "להעמיד את חרבותיו", ואם לאו, יחרב אף העומד. ועיין במה שכתב החתם סופר בזה.

3. דדוקא גגות שעשויים לדירה ולתשמיש אין להגביהם יותר מבית הכנסת. ולפי זה, גגות משופעים שאינם עשויים לתשמיש דינם

שלא לא היה נגזר עליהם להתענות כל כך לולא המעשה דיוסף והאחים. שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם הירידה מצרימה, כבר מעת לידת יצחק, ואותם מאה ותשעים שנה עברו בלא עינוי. תוספות. ועיין עוד בריטב"א ובשפת אמת.

13. שבזמן דור הפלגה לא היה ישוב בעולם מלבד בבקעה שבארץ שוער, שבה ישבו כל בני העולם. ורק לאחר בנין המגדל נפוצו על פני כל הארץ. ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אין אלא נ"ב שנים. שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות. כדנתיא בסדר עולם: אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר, שקרא לבנו "פלג". כי בימיו נפלגה הארץ. ואם תאמר בתחלת ימיו של פלג, אינו כן. שהרי יקטן אחיו קטן ממנו, והוליד משפחות שנמנו בכלל העמים שנתפלגו. ואם תאמר באמצע ימיו של פלג נתפלגה הארץ, אף זה אינו. שלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. וכיון דכתיב "בימיו", או אתחילת ימיו קאי או אסוף ימיו. ומאחר דאי אפשר לפרשו על תחילת ימיו, בהכרח שכוונת הכתוב לסוף ימיו. צא וחשוב

אמר רב אשי: **אנא עבדי למתא מחסיא** [שהיתה עירו, והיה ראש ישיבה בה] **דלא חרבה!** בזכות שמנעתי אנשיה מלהגביה בתייהם יותר מבית הכנסת.⁽⁴⁾

ומקשינן: **והא לבסוף חרבה מתא מחסיא.**

ומשינינן: **לא מאותו עוון חרבה.**

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: עדיף להיות תחת בן ישמעאל ולשמשו, ולא תחת נכרי מבני אדום! שהם יותר רשעים.

עדיף לשמש תחת נכרי, ולא תחת חבר [אומה מבני פרסיים]⁽⁵⁾! שהם רשעים ביותר.

עדיף לשמש תחת חבר, ולא תחת תלמיד חכם! שאם יקניט את התלמיד חכם יענש.

עדיף לשמש תחת תלמיד חכם, ולא תחת יתום ואלמנה! שאם יצערם עונשו חמור, מפני שדמעתי מצויה.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר

גוריא אמר רב: עדיף כל חולי [מחלה ארוכה המנוונת ומתישה את הכח] ובלבד שלא יהיה חולי מעיים, שהוא הקשה ביותר.

עדיף כל כאב [מחלה ההולכת ובאה ככאב השן וכאב המכה] ובלבד שלא יהיה כאב לב.

עדיף כל מיחוש [כאב קל שהוא חששא בעלמא] ולא מיחוש ראש.

עדיפה כל רעה ובלבד שלא תהיה אשה רעה.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: אם יהיו כל הימים דיו, וכל קני האגמים קולמוסים, וכל השמים יריעות, וכל בני אדם לבלרין, אין מספיקין לכתוב הללה [עומק לבה] של רשות. שהרי צריכה הרשות לתת לכה ביום אחד לגבית המס הקצוב בכמה מדינות, ולכמה מלחמות, ולכמה משפטים.⁽⁶⁾

והוינן בה: **מאי קראה,** מהיכן דרש רב הכי?

אמר רב משרשיא: דכתיב "שמים לרום וארץ לעומק, ולמלכים אין חקר!"

כקשקושי ואברורי. תוספות ישנים, רא"ש, ר"ן, וריטב"א בסוגיין. וכן נפסק בשלחן ערוך סימן ק"נ סעיף ב'. ועיין במשנה ברורה ובביאור הלכה שם.

4. ורבינו חננאל פירש שהציל את בני העיר בכך שהגביה את בית הכנסת מעל כל בתייה. ועיין ברא"ש.

5. כן פירש רש"י הכא ובגיטין יז א אבל התוספות פירשו שהם אומה שישבה סמוך לפרסים. וכן פירש רש"י בקידושין עב א ולקמן מה א

6. וכוונת רב בזה לומר, שלעולם יתפלל אדם לשלום מלכות ולא יהרהר אחריה, אף שרואה בה לפעמים דברים שאינם כהוגן. מאירי. והר"ן פירש, דנפקא מינה להא דתנן באבות: "אל תתודע לרשות!"

והשפת אמת כתב בדרך צחות לדייק מלשון רש"י שכתב "שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות וכו' ", דמשמע שכן צריך להיות. אבל באמת אין להם עומק לב כזה. לכן לא יאתה המלוכה אלא למלך מלכי המלכים ולא למלך בשר ודם.

רבי יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי. עבדי ליה עיגלא תילתא [עגל שנולד שלישי לאמו והוא המשובח ביותר, שהולד הראשון והשני אינם בריאים לפי שהאם עדיין בקטנותה ואינה בכוחה] (11) אמרו ליה: ליטעום מר מירי!

אמר להו: בתענית יתיבנא. (12)

אמרו ליה: ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה?

דאמר רב יהודה: לוח אדם תעניתו ופורעו! שאם קבל עליו תענית (13) ורוצה להפסיקה

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: יפה תענית להיטיב חלום רע, (8) כשם שיפה האיש לנעורת של פשתן לשורפה. (7)

אמר רב חסדא: והא דמהני התענית, אינו אלא בו ביום שחלם בלבד!

ואמר רב יוסף: ומותרת תענית חלום אפילו בשבת! (9) ואף דאסור להתענות בשבת משום שמבטל מצות עונג שבת, שאני תענית חלום שעל ידה מבטל את צערו. (10) [רש"י, תענית יב ב והוסיף הטור בסימן רפ"ח שעונג היא לו התענית, שהרי על ידה מבטל את צערן].

12. ואף דהמפרסם את תעניתו להשתבח בה נענש [כדאיתא בשלחן ערוך סימן תקס"ה סעיף ו', והוסיף שם המשנה ברורה שאף אם שואלים אותו, יאמר שלא מתענה], אבל כשמפצירים בו לאכול ואינו יכול להתחמק, כעובדא דהכא, מותר לומר שהוא מתענה. ט"ז, ומגן אברהם שם.

13. והרמב"ם בפרק ד' מהלכות נדרים הלכה ט"ז הביא דין זה באופן שנדר לצום ביום שאינו מסוים, וקבל עליו את התענית במנחה של היום הקודם, וכבר התחיל להתענות, דאז מותר להפסיק התענית ולפורעה ביום אחר. וכן פסק השלחן ערוך בסימן תקס"ח סעיף ב', דדוקא בהכי לווה ופורע. אבל אם נדר תענית ביום מסוים, אינו יכול לדחותה ליום אחר. אבל שאר הראשונים נחלקו עליו, וכתבו דאף אם נדר יום מסוים לווה ופורע. רשב"א, ריטב"א וראב"ד שהובא בבית יוסף שם.

וכתב הרשב"א, דלדעת הרמב"ם צריך לפרש, דרב אשי אמר לרב יהושע: אם לא נדרת ביום מסוים, לוח ופרע!

7. וזהו בדוקא אם עושה תשובה עם התענית. כי התענית מועילה כמו קרבן לחטא. מה קרבן אינו מכפר ללא תשובה, כדכתיב "זבח רשעים תועבה", אף תענית חלום כן. משנה ברורה, סימן ר"כ סק"ו, בשם ספר חסידים.

8. ואין תענית זו חובה. מגן אברהם שם, בשם הרשב"א.

9. אבל צריך להתענות יום אחר על מה שהתענה בשבת. תענית יב ב כדי לכפר על מה שביטל עיקר עונג שבת. טור סימן רפ"ח.

10. ובשלחן ערוך סימן רפ"ח סעיף ה' כתב דלא על כל חלום מתענים בשבת. ומפורט שם באיזה חלומות מתענים. אלא שהב"ח שם כתב לחלק בזה. ועיין במשנה ברורה שם סקט"ו.

11. כן פירש רש"י כאן. אבל בעירובין פירש דהוא עגל שהגיע לשליש גידולו. ועיין בתוספות, גיטין נו א

מותר לו לאכול ולפרוע את חוב תעניתו ביום אחר. (14)

אמר לחו: תענית חלום הוא לי, ואיני רוצה להפסיד את הענין שבה! שהרי אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: יפה תענית לחלום ראש לנעורת: ואמר רב הסדא: ובו ביום בלבד! ואמר רב יוסף: אפילו בשבת! ולפיכך, איני יכול לדחותה ליום אחר, דהא לא מהני אלא לכו ביום.

שנינו במתניתין: ואם התחילו [בכל המעשים דקתני ברישא] אין מפסיקין אפילו סמוך למנחה. מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה.

והוינן בה: לשם מה חזר התנא ואמר "אין מפסיקין לתפלה, והא כבר תנא ליה רישא: "ואם התחילו אין מפסיקין"?

ומשינינן: סיפא דקתני "אין מפסיקין לתפלה" לא קאי ארישא כלל, אלא אתאן להפסק באמצע דברי תורה לצורך קריאת שמע ותפלה.

ובדתניא: חברים שהיו עוסקין בתורה,

מפסיקין לקריאת שמע! מאחר שמצות קריאתה בזמנה היא דאורייתא, כדכתיב "ובשכבך ובקומך". (15) אבל אין מפסיקין (16) לתפלה! (17)

אמר רבי יוחנן: לא שנו דאין מפסיקין, אלא ב"חברים" כגון רבי שמעון בר יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן, ואין להם אומנות אחרת. אבל כגון אנו, שאין תורתנו אומנותנו, ומפסיקין אנו את תורתנו לצורך אומנותנו, כל שכן שמפסיקין אנו את תורתנו לצורך קריאת שמע ותפלה!

ומקשינן: והתניא: כשם שאין מפסיקין החברים מדברי תורה לתפלה, כך אין מפסיקין לקריאת שמע. ואילו במתניתין קתני, דמפסיקין לקריאת שמע.

ומשינינן: ההיא ברייתא מיירי בבית דין שנושאים ונותנים בעיבור השנה, אם ראוי לעברה [על פי הסיבות התלויות באביב ובפירות האילן, ובתקופה, כמבואר בסנהדרין]. ודוחה קריאת שמע כיון שקביעת המועדות תלויה בעיבור. ואם לא יעברו כדין יתקלקלו המועדות. [תוספות]. אבל תלמוד תורה בעלמא לא דחי קריאת שמע. (18)

תלמודו ויבטלה לגמרי. [ולא כמשמעות "אין מפסיקין" דקתני ברישא לגבי מרחץ ואכילה וכדומה, דהתם מיירי דוקא ביש לו שהות ביום להתפלל לאחר שיגמור פעולתו]. בעל המאור.

17. ואף דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שאני תלמוד תורה שתכליתו להביא לידי מעשה. לפיכך אינו דוחה כל מצוה שזמנה עובר ואינה יכולה להיעשות על ידי אחרים. מאירי.

18. ובירושלמי איתא, דאמר רבי יוחנן בשם רבי

14. וכתב הרמב"ם שם דמותר לעשות כן לצורך דבר מצוה, או לכבוד אדם גדול, כעובדא דהכא.

15. ומשמע מלשון רש"י שהוא משום שזמניה מדרבנן. ולהרמב"ן שהובא לעיל, כל עיקרה הוא מדרבנן.

אבל הרמב"ם בפרק ו' מהלכות תפלה הלכה ד' כתב שהטעם הוא משום "שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה".

16. ואף אם יעבור זמן התפלה עד שיגמור את

ב. ולא יפלה [יבער] אדם את כליו [בגדין] מן הכינים בשבת, שמא יעבור על איסור שבת בשגגה. ובגמרא מבואר טעמא.

ג. ולא יקרא בשבת לאור הנר שמא ישכח ויטה את הנר לקרב את השמן לפי הפתילה בשביל שתדלק יפה ויתחייב משום מבעיר.

באמת אמרו — החזן [הקורא לציבור בתורה בבית הכנסת⁽²³⁾] רואה לאור הנר היכן תינוקות של בית רבן קוראין בליל שבת, כדי לדעת מהי פרשת השבוע. שעל כך לא גזרו. אבל הוא עצמו לא יקרא לאור הנר.

ד. **כיוצא בו**, גזרו לעשות הרחקה לעבירה, ואמרו: **לא יאכל הזב עם הזבח**,⁽²⁴⁾ מפני הרגל עבירה. שמתוך שמתייחדים זה עם זה יבוא לבוועלה, ויעברו על איסור כרת.

וכדאמר רב אדא בר אהבה, וכן תנו סבי דהגרונאי, אמר רבי אלעזר בר צדוק: כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה, לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה!

מתניתין:

כל דיני משנתנו משום סייג הם, כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

א. לא יצא החייט במחטו בערב שבת סמוך לחשיכה⁽¹⁹⁾ שמא ישכח להצניעה ער השבת, ולבסוף, כשיזכר במחט ישכח שעכשיו שבת [תוספות],⁽²⁰⁾ ויצא עמה מרשות לרשות⁽²¹⁾ ויעבור על איסור מלאכת הוצאה.

וכן לא יצא מטעם זה הלבנר בקולמוסו⁽²²⁾ בערב שבת סמוך לחשכה.

לגזירה לא עבדינן.

וביאר המאירי דמה דחיישינן במחט וקולמוס שישכח שהיא שבת יותר מבשאר כלים, לפי שכלים אלו גורמים לו שיחשוב שעתה חול.

21. או יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים. משנה ברורה שם סקנ"ז. ועיין בפני יהושע.

22. וקא משמע לן בזה, דלא מיבעיא מחט שהיא קטנה אלא אפילו קולמוס שהוא יותר גדול ולא שייך בו כל כך שכחה, נמי אסור. תוספות רבי עקיבא איגר.

23. ועוד פירש רש"י, דקאי על מלמד תינוקות.

24. אפילו דבזב ליכא כל כך למיחש לעבירה, מפני שהתשמיש קשה לו. וכל שכן בטוהור עם

שמעון בר יוחי: כגון אנן, שאנו עוסקין בתורה, אפילו לקריאת שמע אין אנו מפסיקין! ומסיק התם: טעמא דרבי שמעון בר יוחי - זה [תלמוד תורה] שינון, וזה [מקרא שמע] שינון, ששניהם מצותם על ידי שינון, ואין מפסיקין שינון מפני שינון! ופליג אגמרא דידן.

19. ושיעור "סמוך לחשיכה" הוא חצי שעה קודם בין השמשות. פרי מגדים סימן רנ"ב סעיף ו'. אבל רבינו חננאל הביא כאן בשם הירושלמי דלאחר זמן מנחה קטנה מיקרי "סמוך לחשיכה". ועיין בביאור הלכה שם שכתב שנכון להחמיר כהפרי מגדים.

20. והוכרחו לפרש כן, משום דאי כפשוטו, שישכח מהמחט, הרי אף אם יצא כן בשבת אינו אסור מדאורייתא, ד"מלאכת מחשבת" בלבד אסרה תורה, אלא משום גזירה בלבד, וגזירה

גמרא:

אמר אביי: היא היא! (1) וגם בה שייכת אותה גזירה, שמא יכניס את הכלי מרשות הרבים אליה.

רבא אמר: כרמלית, היא גופה כל איסור הוצאה והכנסה בה גזירה בעלמא היא, שמא יבוא להוציא מרשות לרשות [דמן התורה היא מקום פטור], ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, הושתת ראשו אטו הוצאת כליו?

אמר אביי: מנא אמינא לה דאף בכרמלית גזרינן? דהא קתני "וכן בגת"!

ומפרש לה: מאי היא הגת השנויה במשנה? אי מגת שנמצאת ברשות היחיד [וכגון על תל הגבוה] טפחים] מיירי, הא כבר תנינא לה ברישא "לא יעמוד אדם ברשות היחיד". ואי מגת שנמצאת ברשות הרבים [שאינה גבוהה ג' טפחים], הא נמי תנינא כבר ברישא, "ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד". אלא לאו, אגת הנמצאת בכרמלית קאי [שגבוהה למעלה מג' ופחות מ' טפחים]. וקא משמע לן דאף בכרמלית גזרינן.

תנן התם: לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויושיט פיו וראשו ויאחזו הכלי וישתה ברשות הרבים. וכן לא יעמוד ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד. ואף שאין בזה איסור הוצאה מדאורייתא, שהרי אינו מוציא כלום מרשות לרשות, (25) גזרינן שמא יוציא את הכלי לרשות שעומד בה ונמצא מתחייב חטאת.

אבל אם הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה, מותר. שכאן אין לחשוש שמא יביא את הכלי לרשות שעומדות בה רגליו.

יא-ב וכן בגת [כלי שדורכים בו ענבים]! ולקמן מפרש לה.

איבעיא להו: כרמלית [כגון בקעה], שרק מדרבנן אסור להוציא ממנה לרשות אחרת, מאי דינה לענין זה? מי אסרינן בה נמי לעמוד ברשות הרבים או ברשות היחיד ולהושיט ראשו לכרמלית ולשתות ממנה?

תוספות.

1. ואף דאביי נמי מודה דלא עבדינן גזירה לגזירה בשאר מילי, הוצאה שאני. תוספות. ובטעם הדבר כתב תוספות הרא"ש דהוא משום דהיא מלאכה שכיחה ולכך החמירו בה חכמים. והר"ן כתב דהחמירו בה משום שרגילים לזלול בה.

ועיין ברמב"ן וברשב"א שהביאו גירסא דכתיב בה. "ואביי אמר לך, כולא חדא גזירה היא". כלומר לאו תרי גזירות נינהו, אלא מעיקרא גזרו שלא ישתה מכרמלית שמא יבוא להוציא ברשות הרבים הוצאה גמורה. ועיין בפני

הזבה שיש לחוש שמא יבוא לבועלה. רש"י. והקשו המפרשים דלקמן יג א תניא בהדיא דדוקא בזב עם הזבה אסרו, אבל בטהור עם הזבה לא הוצרכו לגזור, דבין כך לא אכלו יחד משום שאכלו חולין בטהרה. ותירץ המהרש"ל דרש"י פסק כן לזמן הזה. שאין רגילים לאכול חולין בטהרה. ועיין במהרש"א שפירש באופן אחר.

25. שהרי פיו שהוא מקום הנחת המים עומד באותה רשות שנעקרו המים ממנה. ומה שיורדים המים לתוך בטנו שנמצאת ברשות אחרת לא נחשב להנחה, אלא הבליעה היא ההנחה.